

**МАВҶЕИ
КИТОБХОНА ВА КИТОБХОНӢ
ДАР ТАШАККУЛИ АҚЛУ ЗАКОВАТ
ВА ФАРҶАНГИ ХОНАНДАГОН
РОЛЬ
БИБЛИОТЕКИ И ЧТЕНИЯ В
ФОРМИРОВАНИИ ИНТЕЛЛЕКТА И
КУЛЬТУРЫ УЧАЩИХСЯ
THE ROLE OF
LIBRARY AND READING IN FORMING
INTELLIGENCE AND CULTURE OF
STUDENTS**

Камолзода Сайфиддин, н.и.п., мудири шӯъбаи инноватсия ва технологияи таълими Академияи таҳсилоти Тоҷикистон (Тоҷикистон, Душанбе)

Камолзода Сайфиддин, к.п.н., заведующий отделом инновации и педагогической технологии Академии образования Таджикистана (Таджикистан, Душанбе)

Kamolzoda Sayfiddin, candidate of pedagogical sciences, head of the department of science and innovation of the Academy of Education of Tajikistan (Tajikistan, Dushanbe),

E-mail: kamolzoda70@mail.ru

Вожаҳои калидӣ: китобхона, китобхонӣ, ташаккули фарҳанги китобхонӣ, рушди қобилиятҳои маърифатӣ, ҳамкориҳои мактаб, оила ва ҷомеа, рушди зеҳн

Дар мақола масъалаи нақши китобхона ва китобхонӣ дар ташаккули ақлу заковат ва фарҳанги хонандагон мавриди таҳлилу баррасӣ қарор мегирад. Китобхонаро муаллиф омил асосию меҳварӣ дар рушди зеҳн ва фарҳанги насли наврас медонад. Нақши китобдор ба ҳайси ҳодию роҳнамо, ҳамчун шахси маърифатпеша ва соҳибназар дар ҳалли мушкилоти ба китобхонӣ ҷалб намудани хонандагони таълимгоҳ махсус таъкид мегардад. Ба андешаи муаллиф, китобдор бояд худ шахси бофарҳангу китобдӯст ва пурхондаву сатҳи маънавияташ баланд бошад. Нақши китобхонаи мактабӣ ҳамчун даргоҳи маърифатиро иттилоотӣ дар инкишофи неруи эҷодӣ ва зеҳнии кӯдакон махсусан қайд мегардад. Ба андешаи муаллиф яке аз роҳҳои маҳсулноки ба китобхонӣ ҷалб намудани кӯдакон ва дар ин замина баланд бардоштани маънавиёти насли наврас ҳамкориҳои мактаб, хонандаву ҷомеа ва дар назди китобхонаҳо амал кардани шӯрои волидайн маҳсуб меёбад. Бо ин мақсад баргузор намудани маҳфилу чорабиниҳои гуногун, аз қабилӣ «Китобхона дар меҳмониҳои мактаб», «Мактаб дар меҳмониҳои китобхона» ва «Ҳафтаи китоби кӯдакону наврасони Тоҷикистон» тавсия карда мешавад. Самти дигари муҳимро дар ҷалби насли наврас ба мутолиаи китоб, муаллиф дар ҳамкориҳои зичи Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон, вазоратҳои фарҳанг, маориф ва илм дар ҷодаи ташкил ва ҷалби шоирону нависандагон ҷиҳати дар воҳӯриҳо иштирок кардану меҳри каломӣ бадеъ ва мутолиаи осори бадеиро дар қалби хонандагони муассасаҳои таълимӣ бедору тарбия намудан медонад.

Ключевые слова: библиотека, чтение, формирование читательской культуры, развитие познавательных способностей, сотрудничество школы, семьи и общества, интеллектуальное развитие

Рассматривается роль библиотеки как основного и центрального фактора в развитии интеллекта, умственного и творческого потенциала детей и чтения в формировании мышления и культуры учащихся. Отмечается роль библиотекаря как культурного человека в привлечении учащихся к чтению. По мнению автора, библиотекарь сам должен быть культурным человеком, любящим книгу и чтение и одним из продуктивных путей привлечения детей к чтению и на этой основе повышения культуры подрастающего поколения является тесное взаимодействие школы, семьи и общества. С этой целью рекомендуется организация различных мероприятий, таких как «Библиотека в гостях у школ», «Школа в гостях у библиотеки», «Неделя книги для детей и подростков Таджикистана». Другим важным направлением в привлечении подрастающего поколения к чтению автор считает тесное взаимодействие Союза писателей Таджикистана с министерствами культуры, образования и науки страны и на этой основе организацию встреч поэтов и писателей с учащимися учебных заведений.

Key words: library, reading, formation of reading culture, development of cognitive abilities, cooperation between school, family and society, intellectual development

The role of the library as the main and central factor in the development of the intellect, mental and creative potential of children and reading in the formation of thinking and culture of students is considered. The role of a librarian as a cultured person in attracting students to reading is noted. According to the author, the librarian himself must be a cultured person who loves books and reading, and one of the most productive ways to attract children to reading and, on this basis, to improve the culture of the younger generation is the close interaction of the school, family and society. To this end, it is

recommended to organize various events, such as "Library visiting schools", "School visiting the library", "Book Week for children and adolescents in Tajikistan". Another important direction in attracting the younger generation to reading, the author considers the close interaction of the Writers' Union of Tajikistan with the ministries of culture, education and science of the country and, on this basis, the organization of meetings of poets and writers with students of educational institutions.

Тӯли солҳои соҳибистиклолӣ масъалаи омӯзиш ва мутолиаи асарҳои бадеӣ дар байни насли наврас ва ҷавонон ҷойгоҳи муҳим пайдо карда, ин мушкил (каммутолиагӣ ва парҳез аз хондани китобҳои бадеӣ) ба мадди аввал баромад. Аҳли ҷомеа, кишрҳои мухталифи он роҳу тадбир ҷустанд, андешаву пешниҳодоти худро аз саҳифаҳои нашрияҳои ҷумҳуриявӣ ва садову симо пайваста изҳор доштанд. Сабабу омилҳои каммутолиагии насли наврас, роҳу шеваҳои ба хондани осори бадеӣ ҷалбу шавқманд кардани онҳо ва бад-ин тартибу низом, ба гунаи маъмулӣ ба роҳ мондани раванди маърифатмандӣ ва эҷоди консепсияи фарогири фарҳанги мутолиа баён карда шуд. Дар ин самт мо низ чанде аз андешаҳои худро изҳор намудем [2, с.42-44; 3, с.23-26]. Аз ҷумла, дар тарғибу муаррифии китобҳои бадеӣ ва бедор намудани шавқу рағбати хонандагон ба мутолиа ва омӯзиши бардавом якҷанд омил нақши калидию ҳалкунанда мебозад. Омилҳои асосию меҳварӣ, пеш аз ҳама, китобхона ба шумор меравад. Дар китобхона китобдор ба ҳайси ҳодию роҳнамо, ҳамчун шахси маърифатпеша ва соҳибназар дар ҳалли мушкилоти ба китобхона ҷалб намудани хонандагони таълимгоҳ саҳми калон гузошта метавонад. Дар ин масъала, нахуст бояд вазифаю рисолати китобхона, баъдан, усулҳои ҷалби хонандагон ба мутолиаи китоб, нақши китобхона дар ташаккули малакаҳои хониш (мутолиа)-и шогирдон ва дигар омилҳо ба эътибор гирифта шаванд [3, с.24]. Дар солҳои аввали соҳибистиклолӣ нақши китобдору китобхона камранг буд, зеро бо амри тақдир ва бар асари таҳаввулоти фарогирии сиёсӣ иҷтимоии ибтидоӣ солҳои навадмаз ҷумҳурий кӯч бастанӣ гурӯҳи калони мутахассисони варзидаю соҳибмаълумот дар соҳаҳои фарҳанг, маориф ва илм, хусусан китобхонаҳои мактабӣ муахассисон намерасиданд. Аз ҳамин сабаб, манбаъ ё сарчашмаи муътамаде, ки ба василаи он насли наврас ва ҷавонон ба мутолиа ва омӯзиш ҷалб ва фаро гирифта шаванд, ба таври мукамал ва бояду шояд вучуд надошт. Вазифаи китобдор фақат бо таъмини китобхона бо китобҳои дарсӣ бадеӣ ва ҷобачогузори осори гуногун илмию оммавӣ иборат набуда, вай бояд худ шахси бофарҳангу китобдӯст ва пурхондаву сатҳи маънавияш баланд бошад [7, с.168]. Мутаассифона, тайи солҳои зиёде, ки масъалаи мазкур ба ҳоли худ гузошта шуда, ба китобхона дар аксар муассисаҳои таълимии шаҳру навоҳии кишвар на танҳо мутахассисони ҷавони соҳибтаҳассус ҷалб карда намешаванд, балки воҳиди кории китобдор ҳамчун илова ба омӯзгорони фанҳои гуногун супурда мешавад. Ҳол он ки китобхонаи мактабӣ ҷузъи таркибии муассисаи таълимӣ буда, дар раванди таълиму тарбияи насли наврас саҳми намоён дорад. Китобхонаи мактабӣ ҳамчун муассисаи маърифатӣ иттилоотӣ ба раванди таълим муносибати бевосита дошта, барои инкишофи неруи эҷодӣ ва зеҳнии кӯдакон шароити созор фароҳам меорад. Ҳадафи асосии китобхонаҳои мактабӣ густариш бахшидани сатҳи маърифатнокии хонандагон мебошад. Аз ин рӯ, китобхонаҳои мактабӣ бояд фаъолияти худро дар асоси талаботи назарияи педагогӣ тарғиби китоб ва китобхонии кӯдакон ва наврасон ба роҳ монанд. Қабл аз ҳама:

- китобхонаҳои мактабӣ бо доштани толори хониш, гӯшаи маслиҳат барои интихоби китоб, иттилооти электронӣ оид ба китобҳои соҳавӣ, таҳассусӣ ва китобҳои касбӣ ва монанди инҳо ва маркази дӯстдорони китоб табдил дода шаванд;

- гӯшаи навгонҳои назариявӣ ва амалии педагогӣ, методӣ ва психологияи педагогӣ дошта бошанд, зеро омӯзгорон, хусусан, омӯзгорони навқору ҷавон ба он эҳтиёҷ доранд;

- толори хониши китобхонаҳо ба маркази шабнишинҳои фарҳангӣ, баҳсу муҳокимаҳо ва таҳкими китобҳои хондашуда табдил дода шаванд. Агар дар ҷунин ҷорабиниҳо волидайн ва намоёндагони аҳли ҷомеа низ иштирок варзанд, боз ҳам беҳтар хоҳад буд. Дар ин ҳолат китобхонаҳои мактабӣ вазифаи бевоситаи ташвиқи китоб, хондан, тарғиби дониш ва фарҳангпарварии худро анҷом дода, ба ҷузъи ҷудонопазири ҳайати педагогӣ мактаб табдил меёбад.

Ба мутолиа ва омӯзиши асарҳои бадеӣ ҷалб намудани хонандагони муассисаҳои таълимӣ аз ҳамкориҳои зичи китобдор бо роҳбарони синфҳо ва дар маҷмӯъ, омӯзгорони фанӣ вобаста мебошад. Аммо хотиррасон бояд кард, ки ҳамкорӣ сатҳию қолабӣ не, балки дар сатҳи баланд ва бо дарназардошти имконоти шароити таълимгоҳ (таъмини китобхона бо асарҳои нав ва тозанашр дар назар аст) ба роҳ монда шаванд. Мусаллам аст, ки китобдор доир ба ин самт ҳуҷҷату асноди зиёде дорад, ки дафтари қайди истифодабарии китобҳои бадеӣ аз ҷумлаи онҳост. Дафтари қайди китобҳои бадеӣ иборат аст аз қайди ҷорабиниҳои беруназсинфӣ оид ба

хониш, қайди рӯзмараи хонанда, қайди ҳармоҳаи хонанда ва китобҳои хондашуда, инчунин, ҳисоботи семоҳаи китобдор. Библиограф ва педагоги маъруфи рус Леонид Есилеев дар мақолаи худ таҳти унвони «Мутолиа таснифи вижа меҳоҳад», ки дар нашрияи «Российская культура» (аз 21.02.2002) [11] ба нашр расидааст, қайд менамояд, ки китобдори мактаб бояд зуд-зуд ба синфхонаҳо ворид шуда, ба хонандагон дар хусуси китобҳои пурмухтаво, шавқовару хонданӣ вобаста ба синну соли онҳо, ки ҷанбаи баланди тарбиявӣ ахлоқӣ дорад, суҳбат доир намояд. Ҷамзамон, феҳристи асарҳои тозанаширо, ки бо дастгирии маъмурияти муассисаи таълимӣ ва ҳуди китобдор ба китобхонаи таълимгоҳ ворид шудааст, ба хонандагон пешниҳод карда, дар ҳамкорию ҳусни тафохум бо омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик, забон ва адабиёти рус ва роҳбарони синфҳо хонандагонро аз рӯи саводу донишашон ҳамчун мутолиакунанда тасниф намояд. Тасниф барои чӣ зарур аст? Дар ҳар як синф маъмулан хонандагони босаводу хушзеҳн, миёнаву сустихон ва билохира, танбалу ҷохил, ки ба донишомӯзӣ шавқ надоранд, мавҷуданд. Китобдор ҳамин омилро ба назар гирифта, ба ҷуз эътибор додан ба синну сол, ба хонанда асарҳои бадеиро бояд пешниҳод ва барои мутолиа тавсия намояд. Мутолиаи осори бадеӣ (умуман, китобҳои гуногун) амали саҳлу осон набуда, ба ҳеч ваҷҳ ба таври иҷборӣ бояд сурат напазирад. Ба китобдор ва омӯзгори забон ва адабиёти тоҷик зарур аст, ки асарҳои бадеиро бетартибона ва аз рӯи мақоли «пеш ояду хуш ояд» ба хонанда пешниҳод накунад, зеро чунин тарзу шеваи кор ба аъзои китобхона, завқу майли онҳоро ба мутолиа коста гардонда, бо ҳамин хонандагон осори гаронмоя ва пурарзишу баландғояро аз таълифоти сусту якрағ ва дилбазан ба зудӣ тафовут карда наметавонанд. (Ин гуфта бештар ба осори шоирону нависандагони муосири тоҷик ва дигар халқияту миллатҳо дахл дорад). Дар байни осори воқеан асили адабӣ баъзан ба китобхонаҳо тибқи фармоишу расмиятгарой асарҳои ба синну соли хонанда номувофиқ ва аз ҷиҳати мундариҷаю ғоя номақбул (ба масал, асарҳои бемоҳияти мочароҷӯна, детективие, ки куштору қатлро тарғиб мекунанд ва китобҳои фантастикийю кӯчагӣ (бульварный), ки ба ҷуз сафсатаю ҳазён бори маънӣ намекашанд ва вақти хонандагонро беҳуда зоеъ мекунанд) ворид мешаванд, ки иддае аз китобдорони тасодуфӣ ва камхонда ин осорро дар заминаи ҳисобот ва бо мақсади иҷрои нақша бе ҳеч фикру андеша ба хонандагони синну соли гуногун барои мутолиа пешкаш менамоянд, ки иштибоҳи маҳз аст. Бо мақсади он ки чунин нофаҳмию номурағабӣ дар фаъолияти китобхонаҳо рӯй надихад, бояд омӯзгорони мактаб ва китобдор, новобаста аз фанне, ки дарс мегӯянд, дорой ҷаҳонбинии фароҳ, дарку фаҳмиши баланд ва мутолиаи бардавом бошанд. Боиси хурсандист, ки дар аксар муассисаҳои таълимии кишвар бо иқдому дастгирии китобдорон ва омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик, омӯзгорони забон ва адабиёти рус, рӯзномаи ҳармоҳаи деворӣ иртиботманд ба омӯзишу мутолиаи осори бадеӣ ва рӯйхати осоре, ки бояд хонда шаванд, бароварда мешаванд. Дар ин рӯзномаи деворӣ дар бораи синфҳои пешқадам, ки хонандагонашон аз ҳама бештар китоб мутолиа мекунанд ва ҳуди хонандагони пурмутолиа маълумот дода шуда, акси пешсафон дар он ҷой дода мешавад. Ба ин васила, китобдору омӯзгорони мактаб хонандагонро ба мутолиаи асарҳои бадеӣ ҳавасманд мекунанд. Яке аз дигар роҳу усули тарғиби китобҳои ва фаро гирифтани хонандагони мактаб ба мутолиаи осори бадеӣ ҳамкорию мактаб бо хонавода ва дар умум, ҷомеа маҳсуб меёбад. Масъалаи мазкурро мо борҳо дар навиштаҳои худ таъкид ва ҳамчун омили муассиру судманду тақонбахш хотиррасон кардем. Воқеан, баҳри баланд бардоштани маънавиёти насли наврас ҳамкорию мактаб, хонавода ва ҷомеа бояд дар сатҳи баланд ба роҳ монда шуда, дар назди китобхонаҳо шӯрои волидайн амал кунад. Бо ин мақсад баргузор намудани маҳфилу ҷорабиниҳои гуногун, аз қабилӣ «Китобхона дар меҳмонии мактабҳо», «Мактаб дар меҳмонии китобхона» ва «Ҳафтаи китоби кӯдакону наврасон» ба манфиат кор мебошад. Дар ин замина, бо китобҳои бадеӣ таъмин намудани фарзандон аз ҷониби падару модарон масъалаи муҳими замон ба шумор рафта, то ҷӣ андоза ба мутолиа ҷалб гардидани аҳли хонадони ҳар як тоҷик, ба хусус, насли наврас, аз фарҳангу фаҳмиши баланд ва ҷаҳонбинии сарварони оилаҳо вобаста мебошад. Мусаллам аст, ки тайи солҳои охир бо наشري асарҳои гуногун аз ҷиҳати ғояву мухтаво арзишманду шавқовар ва ба синну соли хонандагони ҳамаи зинаҳои таҳсилот мувофиқ барҳи зиёди волидон баҳри маърифатманду босавод гардидани фарзандон ба китоб рӯ оварда, теъдоди фаровони асарҳои бадеиро, ки дар шакли китобҳои рангаю суратдор, афсонаву ривоят, қиссаҳои хонданибобу тарбиявӣ дар бораи қаҳрамонони таърихӣ миллат ва инъикоси ҳаёти мактаббачагони замони муосир, ки зерӣ парчами давлати соҳибистиклол озоду соҳибхитиёранду ба илму донишомӯзӣ машғул, баҳшида шудаанд, харидорӣ ва дастрасӣ фарзандон гардониданд. Дар баҳши аъзами хонаводаҳо китобхонаҳои шахсӣ мавҷуданд (хусусан дар шаҳри Душанбе). Аммо мушоҳидаҳо бозгӯӣ онанд, ки ҳанӯз дар деҳу музофоти кишвар ба масъалаи бо китобҳои бадеӣ таъмин

намудани фарзандон бепарвоию саҳлангорӣ менамоянд. Падару модарон ба китобҳои аз китобхонаҳои мактаби истифоданаמודаи фарзандонашон қаноат карда, ҳатто ду – се китоби бадеӣ хариданро ба худ раво намебинанд, ки боиси таассуфи амиқ аст. Ҳол он ки, ба андешаи мо, вақти он расидааст, ки дар тамоми деҳу музофоти кишвар, дар ҷамоатҳои деҳот мағозаю дуконҳои фурӯши китоб ва дар хонаҳо аз ҷониби падару модарон китобхонаҳои шахсии намунавӣ ташкил карда шавад. Зимни чорабинӣ – озмоише, ки чанд сол қабл дар як идда муассисаҳои таълими аз ҷониби мо гузаронида шуд, маълум гардид, ки (ин амал тариқи саволномаҳо дар ҳамкорӣ бо китобдорони таълимгоҳҳо сурат гирифта буд) дар умум хонандагон дар хона ба мутолиаи осори бадеӣ шуғл меварзанд, вале посухҳо нишон доданд, ки ҳанӯз таваҷҷуҳи волидон ба ин масъала дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашудааст. Ду саволнома, ки муҳтавои мухталлиф доштанд ва аз 10 - саволи амсоли «Ту хонданро дӯст медорӣ?», «Қадам китобро ҳозир хонда истодаӣ?», «Падару модарат барои ту китоб мехонанд?», «Ҳамроҳи падару модарат китоб мехонӣ?», «Дар хонаатон калонсолон китоб хонданро дӯст медоранд?», «Аз рӯи зарурат китоб мехонед ва ё ба он шавқу ҳавас доред?», «Дар хонаи шумо китобҳои шавқовари кӯдакона мавҷуданд?», «Қадам китобро ҳозир модарат ё падарат мехонанд?», «Хонадани қадам китобҳо ба ту бештар писанд аст?», иборат буданд, далели гуфтаи мост. Хусусан, хонандагон ба саволҳои «Дар хонаатон калонсолон китоб хонданро дӯст медоранд?», «Қадам китобро ҳозир падар ё модарат мехонанд?», «Дар китобхонаи шахсии шумо китоб ҳаст?» (суол ба волидон) посухҳои мушаххас ва қонеъкунанда дода натавонистанд. Қисме аз падару модарон шароити иқтисодию молиявиро чун омилҳои харидорӣ накардани китоб шафъ оварда, бо ҳамин дар бораи ташкили китобхонаи шахсӣ ҳарф заданро умуман беҳуда ҳисобиданд. Вале ин узру баҳона пеш оварданҳо роҳи ҳалли масъалаи мазкур набуда як назари иҷмосӣ ба ҳаёту фаолияти шоирону нависандагони тоҷик, аз ҷумла, устод Садриддин Айни кифоя аст, то бидонем, ки бо вучуди бори сангини зиндагии хонадон ба дӯшаш афтодан гоҳҳо гурусна рӯзаширо ба шом ва шомашро бо санги қаноат бар нафс бастан, устод аз чунин ҳисоб аз бозор китобҳои писанди худро харидорӣ ва бо шавқ мутолиа мекард. Аз ин рӯ, гумон мекунем, волидонро зарур аст, ки бар ивази хариди телефонҳои гаронбаҳои мобилӣ барои фарзандон, ки аз роҳи ҳавою ҳавас сурат мегирад бо шеваю сабки гуногун меҳру муҳаббати китоб ва мутолиаи пайвастаи онро дар ниҳоди фарзандон бедор намоянд. Табиист, ки ин раванд бе иқдоми сарварони хонаводаҳо ва ба хусус, харидории китобу ташкили китобхонаи шахсӣ имконнопазир аст. Яъне, дигар дар масъалаи китобҳои бадеӣ таъмин намудани фарзандон волидон бояд, ҳеҷ баҳонаеро пеш наоранд ва бо чидду ҷаҳд, чиддан аз пайи тарбияи комили маънавии фарзандон гарданд. Яке аз дигар тарзу усулҳои ба китобу китобхонӣ ва дар маҷмӯъ, адабиёт майлу рағбат пайдо кунандани насли наврас ташкил ва баргузорию вохӯрию мулоқотҳо бо шоирону нависандагон маҳсуб меёбанд. Ин омил воқеан, дар ташаккулу тақомули завқи хонандаи мактаб таъсиргузор, раванди аслан муқаррариест, ки реша дар тарғиби мутолиаи китоб дар аҳди шӯравӣ дорад. Чунон, ки медонем, дар замони шӯравӣ вобаста ба шароити имконоти хеле хуби мавҷуда вохӯрии адибон бо мардуми шаҳру навоҳии ҷумҳурӣ хусусан, мактабиён зуд- зуд ва дар сатҳи баланд баргузор мегардид. Таъсири файзбахши ин омилро дар сермутолиагии насли он замон, донишмандию дорои ҷаҳонбинии фарох будани эшон ва аз байни ҷавонон ба майдон омадани эҷодкорони соҳибистеъдод (шоирону нависандагон ва олимони) мебинем. Мутаассифона, таҳаввулотии фарогирии сиёсату иҷтимоии солҳои 90 - ум пайваста ба раванди зикршуда таъсири манфӣ расонд ва то муддатҳои робитаи байни хонандагон ва адибонро гусаст ва ҳалои маънавиеро ба вучуд овард. Ҳарчанд, ба тадриҷ вохӯрию мулоқотҳо бо адибон ба ҷараёни тоза даромад, вале ба сабаби пайвастаю мунтазам баргузор нагардидани он, шукӯҳи муаассирии замони пешинро ҳанӯз соҳиб нагардидааст. Бо вучуди ин ҳама, кӯшишҳои раёсати Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон, вазоратҳои фарҳанг, маориф ва илм дар ҷодаи ташкил ва ҷалби шоирону нависандагон ҷиҳати дар вохӯриҳо иштирок кардану меҳри каломии бадеъ ва мутолиаи осори бадеиро дар қалби хонандагони муассисаҳои таълимӣ бедору тарбия намудан, шоистаи таҳсин аст, ки ин омилро аз вусъати тоза пайдо кардани мулоқоту гуфтугӯҳои адибон бо мактабиён дар шаҳру навоҳии кишвар аз ҷумла, музофоту деҳоти дурдаст равшану бараъло мушоҳида мекунем. Бояд хотиррасон намуд, ки мутолиа амали завқфизою саршор аз илҳом буда, дар ин бобат аз рӯи нақшаю ҳисоб ва рақамзанӣ хонандагонро чун намуна истифода кардан (ё нишон додан) лузумияте надорад. Ин ки дар ҷамъомаду тантанаҳо ва ҳаргуна чорабиниҳои фарҳангӣ аз забони хонандагон мешунавем, ки ба ин миқдору он миқдор китоб хондааст, ё чандсаду анд шеър ё дoston азёд кардааст, ба ҳеҷ ваҷҳ маънои китобхонӣ асил ва ба умқи ҳадафу ғояи ину он асарӣ насрӣ ё назмӣ сарфаҳм рафтани хонандаро намефаҳмонад. Ин омил ғайр аз ҳисобот ва

зохиргарой чизи дигаре ба бор намеорад. Чунон ки қайд кардем, мутолиа амали захматталаб аст, кори шабурузист, ин бояд огоҳонаю хадафмандона сурат бигирад. Ҳамин аст, ки бо дастури Асосгузори сулҳу ваҳати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти кишвар, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон соли дуум аст, ки озмуни ҷумҳуриявӣ «Фурӯги субҳи доной китоб аст» баргузор мегардад, ки дар масъалаи ба китоб ва мутолиа рӯ овардани талабҳои муҳталафи ҷомеа, баҳусус насли наврас такони ҷиддӣ бахшидааст. Озмун баёнғари он аст, ки ҷустуҷӯю кӯшишҳои дӯстдорони китоб, ки асарҳои бешумори бадеӣ мутолиа кардан, дар ғӯшаю канорҳои ҷумҳурий самарайи нек ба бор оварда истодааст. Дигар аз иқдомҳои ватандӯстонаи Сарвари давлат, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар самти маърифатманду китобдӯстгардидани мардуми кишвар ба таври роӣгон ба ҳар хонадони тоҷик тақсим ва дастрас намудани шохкитоби безаволи муаррих, аллома Бобочон Ғафуров «Тоҷикон» ба шумор меравад. Иқдому кӯшишҳои роҳбарияти олии кишвар танҳо ва танҳо ба он равона гардидааст, ки меросбарони миллат, дар гузашта соҳибшавқату тамаддунофарӣ тоҷик бо мутолиаю омӯзиши бардавом, бо дониши комилу ҷаҳонбинӣ васеъ мусаллаҳ ва созандагонӣ содики ҷомеаи ояндаи Тоҷикистон гарданд. Осори адабиву илмӣ адибону олимони муосири тоҷик бояд имрӯз тамоми марзҳоро убур карда, дар сатҳи ҷаҳонӣ омӯхтаву муаррифӣ карда шаванд.

Қобили зикр аст, ки ин нуктаи муҳим дар Паёми Президенти ҶТ, Пешвои миллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олӣ (26.12.2019) хеле хубу бамаврид ишора гардидааст:

Мо миллати фарҳангӣ, тамаддунсоз ва аз насли ориёӣ буда, бояд ба таърихи гузаштаамон ҳарчи бештар рӯ оварем ва дар қалби фарзандонамон меҳри китобхонӣ ва ҷустуҷӯи илму донишноро ҷой кунем.

Инчунин, назорати азхудкунии донишҳои замонавиро пурзӯр гардонидани, наврасону ҷавонро ба мутолиаю китобҳои бадеиву илмӣ таъшиқ намоянд, қобилияти эҷодии онҳоро тақвият бахшианд ва ба таълими фанҳои табиатишиносӣ, дақиқ ва риёзӣ тавачҷуҳи бештар зоҳир намоянд [9].

ПАЙНАВИШТ:

1. Атахонов, Т. Очеркҳои афкори педагогӣ /Т.Атахонов, М. Лутфуллоев, Ф. Шарифов . – Душанбе, 2005. – 227 с.
2. Камолзода, С. Андешаҳо дар ситоиши китоб ва хониш/С.Камолзода//Маводи конференсияи илмӣ; ДДОТ ба номи К. Ҷӯраев. - Душанбе, 1997.- С. 42 - 44.
3. Камолзода, С. Нақши осори бадеӣ дар тарбияи маърифатии хонандагон /С.Камолзода//Маърифати омӯзгор. – , 2020. - №6. - С. 23 – 26.
4. Лутфуллоев, М. Педагогикаи башар/М.Лутфуллоев.–Душанбе: Матбуот, 2008. – 144 с.
5. Лутфуллоев, М. Педагогикаи миллии халқи тоҷик (осори педагогӣ, ҷилди 6)/М.Лутфуллоев. – Душанбе, 2015. – 704 с.
6. Раҳматуллоев, Н.Р.Доир ба бархе масъалаҳои асосии ташаккули мавқеи ҳаёти ғаёол ва огоҳонаи мактаббачагон/Н.Р.Раҳматуллоев//"Номаи донишгоҳ" -и Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Б.Ғафуров. Силсилаи илмҳои гуманитарӣ ва ҷомеашиносӣ.- 2021.- №1 (66). - С. 193-197
7. Умарова, М. Формы и методы библиотечного обслуживания и их эволюция/М.Умарова// Ученые записки Худжандского государственного университета им. академика Б. Гафурова. Серия гуманитарно-общественных наук.- 2011.- № 1 (25). - С. 168.
8. Шарифзода,Ф. Педагогика: назарияи инсонфар ва ҷомеаи фарҳангӣ /Ф.Шарифзода.- Душанбе: Ирфон, 2010.-543 с.
9. <http://www.president.tj/node/21975>
- 10.<https://nlr.ru/tus/20121115/Naumov.pdf>
- 11.<https://luvr.68edu.ru/Documents/IBC/RabBil.pdf>
- 12.<https://school-science.ru/5/12/35181>

REFERENCES:

1. Atakhonov, T.Essays of pedagogical opinion/T.Atakhonov,M. Lutfulloev,F.Sharifov.-Dushanbe, 2005. - 227 p.
2. Kamolzoda,S.Opinions in praise of books and reading/S.Kamolzoda//Materials of scientific conference of Tajik State Pedagogical University named after K. Juraev.-Dushanbe,1997.-P.42 - 44.
3. Kamolzoda, S. The role of works of art in the cognitive education of students /S.Kamolzoda//Education of the teacher. - 2020. - No. 6. - P. 23-26.
4. Lutfulloev, M. Human pedagogy/M. Lutfulloev.- Dushanbe: Matbuot, 2008. - 144 p.
5. Lutfulloev, M. National pedagogy of the Tajik people (Pedagogical works. Vol. 6)/M. Lutfulloev. - Dushanbe, 2015. - 704 p.

6. Rahmatulloev, N.R. On Certain Main Issues Concerned With Formation Of An Active And Conscious Life Position Of Students/N.R. Rahmatulloev //Scientific notes of the Khujand State University named after academician B. Gafurov. Series of Humanities and Social Sciences.- 2021.- №. 1 (66). - P. 193-197.
7. Umarova, M. Forms and Methods of Library Services and Their Evolution / M. Umarova / / Scientific notes of the Khujand State University named after academician B. Gafurov. Series of Humanities and Social Sciences. - 2011. - № 1 (25). - P.168-175.
8. Sharifzoda, F. Pedagogy: humanistic theory and cultural society/F. Sharifzoda.-Dushanbe: Cognition, 2010. - 543 p.
9. <http://www.president.tj/node/21975>
10. <https://nlr.ru/tus/20121115/Naumov.pdf>
11. <https://lvr.68edu.ru/Documents/IBC/RabBil.pdf>
12. <https://school-science.ru/5/12/35181>